

KANDIDAT

6347

PRØVE

HI-100 2 Globalhistorie

Emnekode	HI-100
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	02.12.2015 09:00
Sluttid	02.12.2015 15:00
Sensurfrist	23.12.2015 01:00
PDF opprettet	11.12.2017 12:51
Opprettet av	Digital Eksamen

Nei Ja

Riktig. 0 av 0 poeng.

Natur og Økonomi i den førindustrielle verden

En sammenlikning av Europa og Afrika

Innledning:

Definisjoner:

Opgaven er ganske enkelt "Forholdet mellom natur og økonomi i den førindustrielle verden". Jeg velger å definere "natur" som alle forhold i verden som ikke er menneskeskapt. Når jeg snakker om natur mener jeg altså slikt som klima, vær, geografi, planters vekstrater, jordsmonn, havstrømmer etc. Når jeg snakker om økonomi mener jeg det menneskeskapt systemet for erverv og fordeling av goder, ressurser og kapital. "Den førindustrielle verden" referer på sin side til all menneskelig historie opp til sent 1700- og tidlig 1800-tallet da den industrielle revolusjon for alvor gjorde sitt inntog i Vest-Europa.

Introduksjon:

Det sier seg selv at en slik oppgave har ett enormt omfang og jeg har derfor valgt å avgrense den betydelig. På Andreas Aases oppfordring da han i starten av året påpekte at "globalhistorie handler om å trekke linjer", har jeg valgt å bygge oppgaven på en sammenlikning der man trekker linjer mellom naturforhold i to distinkte regioner og viser hvordan disse forholdene har påvirket økonomien opp gjennom historien.

Jeg vil ta for meg Europa og Afrika sør for Sahara. Dette fordi de begge har en variert historie og de på flere punkter har representert ytterpunkter i verdenshistorien fra en økonomisk side. Sammen representerer disse de en stor rekke samfunn, økonomiske trender og naturlige svinger. Her har det vært elvedaler, ekspansive imperier, utstrakte jeger og samlersamfunn, naturlige barrierer, velutviklede handelssystemer og svært varierte naturforhold. Jeg vil driste meg til å mene at Europa og Afrika sør for Sahara sammen representerer det meste av økonomiske og naturlige forhold i grove trekk. Forstår man den tette sammenhengen mellom natur og økonomi før den industrielle revolusjon i disse områdene har man gode forutsetninger for å forstå den i resten av verden også.

Disse områdene har begge fostret noen av verdens mest innflytelsesrike makter og vært perifere utposter på forskjellige tidspunkt. Denne oppgaven skal gjennom å presentere de to verdensdelene i ett kronologisk perspektiv forsøke å kaste lys over de brede økonomiske trendene og jeg ønsker mest av alt å vise hvordan naturen har vært uløselig knyttet til det økonomiske.

Del 1. Fra jegere og samlere til statsdannelser: Naturens rolle.

Klima og naturforutsetninger for resiprositetsamfunn i Afrika og Europa

Det meste av menneskets historie har vi funnet vårt levebrød som jegere og samlere. Som nomader eller halvnomader har vi enten utstyrt oss med pinner, skarpe steiner, etter hvert med enkle metaller eller våpen av bein og jaktet ned og slaktet ett dyr eller trasket gjennom skoger og annet landskap på leting etter bær og røtter. Her har vi levd en tilværelse der vi i stor grad er i naturens vold. Klima, geografi og vær avgjorde vekstforhold og klimaendringer, uvær eller naturkatastrofer kunne skape akutt mangel på mat. Jeger og sankersamfunn kunne ikke opprettholde en tett befolkning og samfunnene var gjerne organisert i mindre slektskapsgrupper, svært sjelden i grupper langt over 50. I disse samfunnene så det økonomiske systemet svært annerledes ut enn i dag.

Både ervervingen og fordelingen var i stor grad ett kollektivt prosjekt. Hele stammen, gruppen eller klanen var enten involvert i jakt da man trengte mange for å felle mamutter, eller drive klappjakt av hjortedyr, eller i sanking av mat. Dette ble også gjenspeilet i fordelingen. Selv om det nok var en eller to som kunne påberope seg å sette nådestøtet på en elg trengte allikevel hele familien mat, og selv om jegeren kunne spise seg god og mett på ett lår var det fremdeles tre lår til og ta av, pluss en god del rumpe, buk, skulder, nakke og rygg. Dette ville råtne om det ikke ble spist raskt og ble naturlig nok fordelt ut til resten av slekten. Slik fikk alle mat, og alle overlevde, for det var ett gjensidig avhengighetsforhold i hverandres overlevelse. Ettersom økonomien i denne tiden besto stort sett av mat eller redskaper som skaffet mat betyr det at det også var økonomiske avhengighetsforhold.

I slike samfunn har som nevnt naturen en enorm påvirkning. Vekstplanter, tilgang på byttedyr, klima, mulighet for å migrere til nye områder etter behov og lignende definerte samfunnene, fangsten og dermed økonomien. Om man ser på Afrika sør for Sahara innser man at mange områder passet stort sett for en jeger og samler. Utstrakte savanner i øst gjorde at gressende byttedyr som gnuer og antiloper hadde få steder å gjemme seg og migrasjon til ett nytt område når det forrige var tomt var ingen utfordring. I det sentrale Afrika var det frodig og et overskudd av frukt og røtter. I Europa var derimot klimaet langt kaldere, spesielt under istiden, vintrene var lange, plantene færre og presset på de tidlige menneskene var stort. Vi europeere kan takke Golfstrømmen og de varme og våte vindene den har gitt oss, klimaet i Europa er unormalt varmt for breddegraden. Allikevel var Afrika langt mer fruktbar og det var det nok langt mer innbydende å være en jeger og samler på de Øst-Afrikanske slettene enn på de Øst-Europeiske. Vi skal se at overgangen til andre samfunnsformer, andre former for erverv av ressurser og dermed også andre økonomiske systemer kom langt tidligere i Europa enn i Afrika, uten tvil motivert og påvirket av de naturlige forholdene. I Europa var rett og slett ikke jakt, sanking og resiprositet attraktivt nok når det kom nye måter å organisere seg på.

Hva har vi sett fram til nå? Vi har to svært forskjellige kontinenter som begge, takket være naturgitte naturgitte forhold har kunnet opprettholde spredte jeger- og samler-samfunn med en lav befolkningstetthet og en resiprisal økonomisk modell. Ett drastisk skifte hendte derimot for cirka 5500 år siden som skulle forandre hvordan vi mennesker organiserte oss økonomisk for alltid. Istidens tilbaketrekning hadde ført til nye steppelandskaper som snart grodde igjen i Europa, mamutten var borte og skogene tette, de store byttedyrene forsvant raskt og det ble mindre og mindre bærekraftig å være jeger og samler i Europa.

Naturgitte forutsetninger for det nye økonomiske systemet; Jared Diamond.

Før vi tar for oss det nye økonomiske systemet som skulle vokse fram og være dominerende for det aller meste av den perioden vi tar for oss i denne oppgaven er det viktig å forstå jordbrukets rolle som ryggraden i

den, vi må også ha et klart bilde av områdene vi snakker om og hvilke naturgitte forutsetninger de hadde for ett godt jordbruk. Mange historikere har mye å si om dette men en av de som har vist seg å være førende i debatten har vært evolusjonsbiologen Jared Diamond som for ikke så lenge siden ga ut boken "Guns, Germs and Steel". Her viser han hvordan det Eurasiske kontinent, og spesielt Europa reiste seg som de mektigste landene i verdenen, ikke så mye på grunn av deres kultur eller valg, men hvilke naturlige forutsetninger de hadde. Vi har allerede snakket litt om vekstforhold og naturens innspill på jeger og samlere samfunn. La oss kort ta for oss Europa og Afrika fra ett rent geografisk synspunkt før vi hopper til kjernen i Jared Diamonds teori og går videre til jordbrukets rolle for økonomien.

Om man skulle finne på å trekke fram ett kart for å sammenlikne Europa og Afrika vil man raskt se at det er snakk om to veldig forskjellige verdensdeler med veldig forskjellige forutsetninger. Først og fremst er Europa en relativt liten avstikker (sett i forhold av Afrika) på den Eurasiske halvøy, Europa har gode forbindelser til Asia, blant annet gjennom silkeveien over vidstrakte steppelandskap eller handelsruter gjennom Midt-Østen. Europa ligger også svært nært Nord Afrika, kun skilt av Middelhavet som praktisk nok har flere godt plasserte øyer og naturlige havner som letter kommunikasjon. Det er heller ikke langt fra Europa over til Nord-Amerika, disse gode forbindelsene til omverdenen skulle spille en nøkkelrolle opp gjennom historien.

Afrika sør for Sahara er på sin side omringet av naturlige barrierer. Atlanterhavskysten til Afrika har få naturlige havner og ubehjelpsomme vinder som uansett ville krevd avansert seilteknologi for å tillate utstrakt handel langs kysten. Mot øst har vi det Indiske hav, denne med noe bedre havner og med de langt mer pålitelige monsunvindene, som vi skal se senere skulle dette tillate en viss handel mot det som skulle bli ett av verdens dominerende økonomiske sfærer. Mot nord er det Afrikanske kontinentet bundet sammen med Eurasia gjennom Sinai-halvøyen, noe som lett kunne ha blitt en gavepakke for Afrika, hadde det ikke vært for Sahara. Verdens største ørken dekker det aller meste av det nordlige Afrika og var en effektiv barriere som hindret storskala handel og utveksling av planter, dyr, tanker, kapital og mennesker.

Så ett av de hadde god kontakt med omverdenen og gode muligheter for utveksling av planter, dyr og handelsvarer, det andre var i stor grad isolert til seg selv uten større påvirkning fra omverdenen. Dette skulle vise seg å utgjøre en massiv forskjell for disse landenes senere økonomiske klima og det var denne naturgitte muligheten for biologisk utveksling som er kjernen i Jared Diamonds teori.

Europa hadde nemlig, takket være sin nærkontakt med midtøsten, alle de viktigste domestikerte dyrene like på dørstokken. Faktisk ble de brakt til dem da tørke og forsøling sørget for sivilisasjonskollaps av Mesopotamia for over 4000 år siden. Korn og andre lettgroende og produktive vekster var også lett å spre gjennom kontinentet med sitt forholdsvis homogene klima og jordsmonn. Eurasia var ett vest-øst orientert kontinent med forholdsvis like vekstforhold over store avstander. Korn kan dyrkes både i Spania og i Kina.

Afrika på sin side var i stor grad isolert fra det Eurasiske kontinentet og hadde store klimaendringer over kontinentet takket være dets nord-sør utstrekning. Selv om man kan dyrke oliven både i Marokko og Sør-Afrika hjelper det lite når olivenplanten må gjennom Sahara, Etiopisk høyland, Ugandas jungel og Kalahariørkenen for å nå fram. Det samme kan sies for temnbare dyr som ikke fantes naturlig i disse områdene. Det var ingen dyr som kunne hjelpe nevneverdig til med jordbruket i Afrika og å forsøke å gjete en opprettholdbar bestand med geiter over det Afrikanske kontinentet er ett tapsprosjekt.

Naturgitte forutsetninger for jordbruket.

Så la oss raskt oppsummere Jared Diamonds teorier og våre egne observasjoner av Europa og Afrika og sette de i kontekst av noen andre naturgitte forutsetninger som vi enda ikke har nevnt.

Vi har altså to regioner, ett av dem, ett enormt kontinent orientert Nord-Sør med ekstremt store klimaskifter. Ørkener, steppelandskap, jungel, middelhavsklima og ett som er en del av en større landmasse, med gode kommunikasjonsmuligheter og enke migrasjon av planter og dyr. Vi har Afrika, med mange store rovdyr og byttedyr men ingen nyttige husdyr for jordbruk, og vi har Europa med svært få store rovdyr, langt færre byttedyr og snart en overflod av husdyr og nyttige jordbruksplanter. I tillegg er det Europeiske jordsmonnet jevnt over svært fruktbart etter isens tilbaketrekning og takket være golfstrømmen som bringer nokså milde vintre, som praktisk nok er akkurat kalde nok til å utrydde de fleste pestdyr og skadelige parasitter en gang i året er det langt lettere å opprettholde ett produktivt jordbruk her i Europa enn det det var i Afrika. På sin side har Afrika Sør for Sahara ett jordsmonn som gjerne kan føe en regnskog men som er langt mindre egnet til å drive jordbruk på. Det er ofte snakk om kun ett tynt lag næringsrik mold i jorda, det meste vaskes bort av det kjente Afrikanske piskregnet, hyppige leireskred og en regnskog som tilfører lite næring til jorden. Vi ser altså at Europa i mye større grad er disponert for å innføre og opprettholde en jordbrukskultur.

Til nå har jeg brukt mye plass i denne delen av oppgaven til å prate om Afrika og Europas naturgitte forutsetninger uten å direkte knytte de opp mot deres økonomiske konsekvenser men jeg mener at det er absolutt nødvendig å forstå disse forutsetningene fullt ut når man begynner å snakke om framveksten av økonomi, komplekse sivilisasjoner og samspeillet mellom disse i de to verdensdelene. Den praktiske innvirkningen disse naturgitte forutsetningene hadde for økonomien blir veldig raskt tydelig når vi oppsummerer forutsetningene og setter dem i kontekst av jordbrukets framvekst og påvirkning for økonomiene i Afrika og Europa.

Jordbruket hadde nok oppstått allere i for 10.000 år siden, men kun i liten skala og som ett slags alternativ eller supplement til jakten og sankingen. Jordbruksrevolusjonen begynte nå forsiktig å gjøre sitt inntog. I elvedaler som den langs Nilen eller i den fruktbare halvmåne fra Mesopotamia til det østlige Middelhavet vokste jordbruket opp. Her var det færre byttedyr og ett klima som heller favoriserte dyrking av vekster og en omlegging til en mer stasjonær livstil. I første rekke var det jordbruk i liten skala, ekspansiv og med få verktøy utover en pinne til å stikke i jorden eller en slags sigd for å høste inn. Dette jordbruket var begrenset i stor grad av næringsinnholdet i jorda og når næringsinnholdet gikk ned var det ikke annet å gjøre enn å finne ett nytt jordstykke mens det første lå brakk til næringen var gjenvunnet flere år senere. For 6000 år siden skulle derimot en enormt viktig revolusjon finne sted som dannet ett skifte i verdenshistorien, det intensive jordbruket. Det oppsto med all sansynlighet som følge av en treg befolkningsøkning som presset folk tettere sammen. Behovet for en mer intensiv og produktiv utnyttelse av jorden var nødvendig og man fikk det intensive jordbruket. Gjødelse, plog, arbeidsdyr, favorisering og framavl av dyr og vekstplanter, førte til ett jordbruk som kunne opprettholde en langt større befolkning. Et slikt jordbruk var også i de aller fleste tilfeller avhengig av irrigasjon, eller i Nilens tilfelle, jevnlig naturlig gjødsling fra Sudan, og de oppsto dermed gjerne i elvedaler, der folk presset seg sammen i enda større grad enn før.

Det ble en enorm økning i befolkningstetthet ettersom intensivt jordbruk kunne opprettholde en befolkningstetthet som var 20-50 ganger høyere enn det spede ekspansive. Det ble naturlig å samle seg i større lokalsamfunn, landsbyerbyer og med tiden oppsto større statsdannelser. Plutselig hadde de naturgitte forutsetningene skapt muligheten for en helt annen måte å organisere ett samfunn på og dermed ett helt annet økonomisk system.

I motsetning til slektskapsamfunnene bygget på gjensidige avhengighetsforhold og resiprositet var det nå mulig å lagre ressursene sine over tid. Jordbruket var effektivt nok til å gi ett anseelig overskudd og visse personer kunne settes til side for å gjøre annet arbeid, hadde man riktig store og produktive områder kunne man til og med bygge seg opp kornlagre. Over tid tillot denne oppsamlingen framveksten av stater. Sentraliserte styre over ett område som var finansiert gjennom innkreving av ressurser, arbeid og snart hard kapital. Disse ble kalt tributtsamfunn og var den dominerende måten å organisere samfunn på rent økonomisk fram til 1800-tallet.

Denne intensiveringen av jordbruket fant som nevnt sted for 6000 år siden, de første tributtsamfunnene oppsto for 5500 år siden. Det er med andre ord naturlig å tenke seg at etter minst 100.000 år med menneskelig jeger/sanker-virksomhet var det noe med denne jordbruksrevolusjonen som førte til en helt ny måte å organisere mennesker og kapital på på bare 500 år.

Statsdannelser:

La oss følge dette nye økonomiske systemet opp gjennom Europa og Afrika sør for Sahara sin historie og se om vi ikke kan se sammenhengen i naturens påvirkning på det, se hvordan naturgitte forhold har definert opppturer og nedturer i økonomisk vekst. Jeg har valgt å trekke ut noen spesifikke stater og imperier som eksempler på forskjellige økonomiske strukturer som igjen er påvirket av forskjellige naturlige forhold.

Afrika sør for Sahara kan skilte med en nokså tidlig og veldig interessant statsdannelse. Kush, som egypterne kalte den befant seg i Sudan og lå omkring den øvre Nilen. Nilen er en grønn korridor gjennom Sahara der handelsvarer, planter, dyr og mennesker kunne bevege seg innenfor ett begrenset omfang. Det er usikkert nøyaktig når den oppsto men den er omtalt i skrifter og overleveringer, for eksempel gammeltestamentlige nedtegnelser som er over 2500 år gamle, det er med andre ord her snakk om en svært gammel sivilisasjon. Her var jordsmonnet svært fruktbar og det var slattet fra dette området som velsinget Nilen med sin fruktbarhet og sørget for at Egypt kunne holde seg som en mer eller mindre sammenhengende makt i 3000 år. Denne staten hadde ett utbredt handelssystem med Egypt som lot seg gjøre ved at Nilen var en såpass rolig elv og et vinden blåste jevnt sør. Det lot seg dermed gjøre å drive skipsfart veldig tidlig, ved den genialt enkle metoden med å reise seilene når man skal oppover elven, og så ta de ned når man vil ned igjen. Her ser vi for øvrig hvordan denne naturlige "tilfeldigheten", en stabil sønnavind tillot skipsfart og handel innad på det Afrikanske kontinentet mens dette skulle være umulig langs vestkysten i over to tusen år, til tross for at vinden blåste samme retning. Denne staten, kunne opprettholdes takket være spesielle naturforhold som tillot handel, ett produktivt jordbruk og kommunikasjon over lange avstander.

La oss hoppe til Europa, nærmere bestemt Hellas, den første statsdannelsen på det Europeiske fastland. Denne var allerede i den arkaiske fasen (900-500 før Kristus) en ekspansiv kraft som satt opp kolonier over store deler av Middelhavet og Svartehavet. Dette var på grunn av befolkningspress, ett behov for mer landjord. Det interessante her er at det var ett interessant samspill mellom økonomi og natur inne i bildet. Det greske jordbruket kunne nok opprettholde en større befolkning enn det som faktisk var å finne i Hellas, men det var ikke her presset gjorde seg gjeldene. I antikkens Hellas var sosial status knyttet opp mot eierskapet av landjord. For å være en Gresk borger var det ikke nok å bare være en fri mann, i de fleste bystatene måtte man også eie ett stykke land. Det var altså dette det ikke var nok av. Det var ikke mangel på mat (kan man i hvert fall anna utifra all aktiviteten som foregikk utenfor jordbruket i form av politikk, filosofi, lange sesonger med kriger), jordbruket var effektivt nok, men for å ha sivil status trengte man landejord som det da ble mangelvare på. Vi får ett interessant forhold der noen kunne sitte med økonomisk makt, være sønn av en rik bonde for eksempel men allikevel være begrenset av naturgitte årsaker som mangel på landejord. Vi ser for øvrig at behovet for mer jord gjorde seg gjeldene i Romeriket som delte ut landejord for å betale sine hærer.

Hellas skulle, i likhet med Romeriket utvikle seg til å bli en sterkt ekspanderende og militær makt, noe som tyder på ett produktivt jordbruk som kunne opprettholde en omfattende hær. Disse skulle vokse seg til å bli enorme riker som skulle strekke seg omkring hele middelhavet, eller så langt som til Indias vestlige grenser. Innen år 600 hadde Roma falt men det Østromerske riket skulle leve videre som Bysants fram til 1600-tallet. Europa hadde klart, gjennom de naturlige forutsetningene vi så på i den første delen av oppgaven, å legge til rette for to ekspansive imperier, blant de største i verden til da. Derimot kan vi rette blikket til Afrika sør for Sahara for å se ett ganske annerledes bilde. Med unntak av Kush hadde det enda til gode å oppstå en sterk og ekspanderende stat sør for Sahara-ørkenen. Forholdene lå fremdeles til rette for jeger og samlersamfunn og var stort sett drlige for jordbruksamfunn. Det økonomiske systemet var i stor grad basert på resiprositet enda, noe som umuligjorde statsdannelser og i motsetning til foreksempel det Bysantiske riket var det ingen særlig storskala handel å skryte av. Dette skal riktignok forandre seg om ikke så lenge, ettersom perioden for statsdannelser i Afrika begynner for alvor omkring år 700. For å forklare hvorfor disse statsdannelsene plutselig oppsto lenge, lenge etter de Europeiske må vi gå tilbake til Jared Diamond og utveksling av dyr. Omkring år 600 ble nemlig kamelen innført til Afrika, lange handelsreiser ble muligjort, ressursrike områder Sør for Sahara kunne frakte varer over ørkenen til markedene i Nord-Afrika, Europa og Midt-østen i Nord.

Denne velsingelsen som kamelen utgjorde var stor. Det kunne nå drives handel, en kunne opprettholde større imperier og drive inn skatter over større avstander. Allikevel ser en at naturen enda satte begrensinger og føringer for det økonomiske livet. Mens de senere Europeiske føydherrer hadde stykket opp landejord seg i mellom og det var svært lite fri mark til overs kunne de i stor grad kreve inn så mye tribut de bare ville. Derimot hadde ikke Afrikanske herskere den samme friheten sør for Sahara, der befolkningstettheten var lav. Selv om herskeren hadde utvidet rekkevidde med kamelene var det ikke vanskelig å finne nytt land om skattene ble for høye.

Uforutsette forhold:

Vi begynner nå å nærme oss en interessant periode som det er verdt å ta en titt på. Med moderne eurosentrisk brilleglass kan det være fristende å tenke seg at det er Europa som har vært førende for verdensøkonomien, spesielt i nyere tid, mens Afrika sør for Sahara har vært en fattig og isolert avkrok. Rundt år 1350 ser vi derimot ett veldig annet bilde.

Europa ligger i ruiner, svartedauden har feid over kontinentet og den økonomiske aktiviteten er på alle måter skuffende. En pest hadde kommet inn fra Asia og spredt seg som ild i tørt gress. Spesielt i Europa ble effekten katastrofal. Europeerne hadde i stor grad innordnet seg i byer og landsbyer som var kjernen i utvidede jordbruksamfunn eller len. Landsbyene og byene oppsto naturlig og tillot handel i jordbruksområder, men førte også til at mennesker bodde tett på hverandre, tett på dyrene og levde uten sanitærløsninger. Resultet var en fornøylespark for pestparasittene.

La oss derimot skru klokken hundre år tilbake og se på Mali, kanskje den mest suksessrike av alle Afrikanske statsdannelser på midten av 1200-tallet. Kamelen hadde virkelig gjort nytten sin og tillot kommunikasjon og handel både nord og sør. Fra nord var kanskje nye tanker, religioner og ideologier den største importvaren. I sør var det enorme gullgruver. Mali, på den tiden ledet av Mansa Musa hadde på sin side enorme saltgruver. Disse to lå nære hverandre og den svært innbringende handelen var ett faktum. Å bytte salt mot gull kan virke som ett dårlig bytte men i de tropiske områdene var salt ett absolutt behov for å konservere kjøtt. Mansa Musa anneses idag for å ha vært historiens rikeste mann, han fikk tak i Islamske skrifter, ble muslim og begikk selv en pilegrimsreise til Mekka. Det sies at når han besøkte Alexandria hadde han med seg så enorme mengder gull, som han delte ut så rundhendig av at gull sank i verdi med 25% på ett par uker i Egypt. Det er interessant å se på de mange linjene man kan trekke mellom natur og økonomi ut av å se på de to kontrasterende historiene; Europa i 1350 og Mali på 1200-tallet.

I Europa hadde ett totalt uforutsett naturforhold som antagligvis hadde oppstått oppe på høylandet i Mongolia hadde, i kombinasjon med vår måte å organisere oss på av økonomiske grunner ført til en uventet katastrofal hendelse. Europa var på kollapsens rand. Det interessante er at nettopp det samme forholdet som hadde hjulpet Europa inn i jordbruksfasen og gitt kontinentet tributtsamfunn og reformeringsøkonomier nå hadde ført dem til katastrofe. Samtidig ser vi at sykdommen, som i bunn og grunn var ett naturforhold fikk stor hjelp av det økonomiske klimaet i føydalismens Europa, som krevde sentralisering av mennesker i små samfunn som eksisterer nært hverandre der pesten sprer seg raskt både innad i samfunnsenheter og videre til neste.

I Afrika sør for Sahara hadde derimot innføringen av kameler etter 600 år tillatt en av de mest innbringnde handelssystemene i historien. Selv om skipsfart enda skulle være tilnærmet umulig i nesten 1000 år i Vest-Afrika var det fullt mulig med innenlandshandel og utbredte økonomiske systemer var ett faktum, også sør for ørkenen. Dette inspirerte også til Mansa Musas lange reise til Mekka. Selv om gull, for en Malis hersker var overflodsvare var det en sjeldenheter i Egypt ettersom den vidstrakte Saharaørkenen gjorde gullhandelen nærmest umulig og svært upraktisk i nordøstlig retning. Vi ser også det innfløkte og uberegnelige samspillet mellom tilfeldigheter og forutsetninger fra naturens side og våre egne økonomiske liv. Innførsel av kameler til sydlige Sahara skulle føre til en nedgang i gulletts verdi på den andre enden av kontinentet 600 år senere.

La oss bruke den siste delen av oppgaven til å ta vise hvordan naturgitte forhold også ble avgjørende i en noe nyere historie. Europa skulle nemlig reise seg etter svartedaudens herjinger og få en ny økonomisk framvekst. Forklaringen på dette kan ses i sammenheng av Robert Marks teori om handelssystemer i verden omkring på 1400-tallet, knyttet opp mot de naturgitte forutsetningene for å kunne utnytte disse systemene. Robert Marks teori handler i korte trekk om å forenkle det kompliserte handelssystemet i den til da kjente verden (for

Europeere), ned til en rekke sfærer, f.eks. Østasia, Sentral-Europa, Øst-Afrikakysten etc. Europeerne var med unntak av Genova og Venezia i Italia ikke en del av de virkelig innbringende handelsfærene. Det virkelige sentrumet i verdenshandelen lå i denne perioden i India og Sør-kina havet og det var langt over de Sentralasiatiske slettene for å nå fram til dem. Disse to Italienske byene hadde derimot klart å opprette gode handelsavtaler med Ottomanerne som praktisk nok, av naturgitte årsaker hadde en svært kort vei til det indiske hav og svært gunstige vinder for handel.

Når Europeerne endelig ville inn på dette handelssystemet for alvor måtte de ty til drastiske løsninger. I 1492 forsøkte Coloumbus å seile jorda rundt for å ende opp i India uten å seile rundt Afrika, istedet fant han den nye verden, noe som skulle bli ett kapittel for seg selv i Europas økonomiske historie. Dette landet var fullt av naturgitte økonomiske velsingelser; de nye naturressursene, det vidstrakte landet, befolkningen som ikke hadde opparbeidet den Eurafroasiatiske resistensen mot sykdommer, den alltid så gunstige Golfstrømmen som skulle tillate den senere trekanthandelen. Drevet av isolasjon fra den virkelig attraktive handelen på den andre siden av den kjente verden hadde Europeerne altså funnet en ny verden. Fra nå av kunne merkantilismen råde fram til industrialiseringen. De naturgitte forholdene som kontinenes posisjon, havstrømmer, ressurser og kyststriper skulle være dominerende for å definere det økonomiske livet i tiden framover mot industrialiseringen på 1800-tallet.

Konklusjon

Vi har sett igjen og igjen hvor stor påvirkning naturen har hatt på økonomien. Den har vært den dominerende og utløsende faktoren for jordbrukets opprinnelse, den første av de to økonomiske omveltningene i verdenhistorien. Naturgitte forhold var uløselig knyttet til jordbruksamfunns økonomiske suksess og de la begrensinger, føringer og muligheter for handel og organisering av samfunnet. Noen ganger har naturens effekt på økonomien vært overraskende og uberegnelig. Det er interessant å merke seg at selv om vi i starten definerte natur som alle forhold som ikke er ett er menneskeskapt har vi allikevel en viss påvirkning på den og vi velger selv hvordan vi inretter oss etter disse forholdene. I denne oppgaven har fokuset muligens helt mot det deterministiske men det er viktig å understreke at all menneskelig historie, inkludert den økonomiske, er ett resultat av hvordan vi har valgt å innordne oss etter naturgitte forhold.

Besvart